

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2021.02.29>

dr Marcin GRZYBOWSKI
<https://orcid.org/0000-0003-1905-8942>
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
email: marcin.grzybowski@interia.pl

Dozwolony użytek informacyjny (refleksje na tle art. 25 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych)

Streszczenie

Instytucja dozwolonego użytku informacyjnego, stanowi jedno z przewidzianych w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych odstępstw od wyłączności korzystania z utworu w granicach wyznaczonych przez twórcę (podmiot uprawniony).

Regulowana kazuistycznie – przede wszystkim – w art. 25 pr. aut., w założeniu stanowić ma podstawę szybkiego rozpowszechniania informacji, co jest szczególnie ważne dla funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego.

Autor prezentuje warunki korzystania ze wskazanej instytucji, problemy wynikające z jej stosowania oraz propozycje ich rozwiązywania.

W swoich rozważaniach autor powraca także do wcześniejszych opracowań doktryny na temat dozwolonego użytku informacyjnego, odnosząc się – z perspektywy czasu – do wyrażanych w nich poglądów na temat funkcjonowania przedstawianej instytucji prawa autorskiego.

Słowa kluczowe: prawo autorskie, własność intelektualna; dozwolony użytek; cele informacyjne; społeczeństwo informacyjne.

1. Wprowadzenie

W 2016 r. W. Machała opublikował studium *Dozwolony użytek informacyjny w prawie autorskim (uwagi dotyczące art. 25 ustawy)*¹, w którym poddał analizie

¹ W. Machała, *Dozwolony użytek informacyjny w prawie autorskim (uwagi dotyczące art. 25 ustawy)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 2016, z. 133, s. 5–25.

regulacje zawarte we wskazanym przepisie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Do niektórych wątków tego opracowania i komentowanej regulacji warto – po latach – powrócić, między innymi przez postępujący od czasu wskazanej publikacji wzrost znaczenia Internetu (a w nim tzw. prasy internetowej) oraz nasilenie przypadków posługiwania się w cudzych utworami w celach – przynajmniej z założenia – informacyjnych. Nie bez znaczenia dla nasilenia wskazanych aktywności, a więc także dla konieczności oceny ich legalności, było przeniesienie się znacznej części interakcji międzyludzkich, w okresie lat 2020–2021 r. (pandemii COVID-19), właśnie do sieci.

* * *

Założeniem prawa autorskiego (w tym: ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 4 lutego 1994 r.² – dalej pr. aut.) jest zagwarantowanie twórcom prawa do rozporządzania utworem³ i swobodnego określania sposobów i warunków jego eksploatacji⁴. Prawu temu towarzyszą przypisane twórcy i chronione autorskie prawa osobiste oraz majątkowe. Odstępstwem od wyłączności korzystania z utworu w granicach wyznaczonych przez twórcę (podmiot uprawniony) jest w polskim prawie autorskim instytucja dozwolonego użytku. Istota tej instytucji sprowadza się do możliwości korzystania z określonych prawnie form eksploatacji utworu – już uprzednio rozpowszechnionego⁵ – w granicach określonych przepisami prawa, poza polami eksploatacji wyznaczonymi dyspozycjami twórcy (lub podmiotu uprawnionego, na który twórca przeniósł określone prawa do korzystania z utworu). W każdym przypadku dozwolonego użytku wymaga się, by korzystaniu temu towarzyszyło wymienienie imienia i nazwiska twórcy dzieła oraz „źródła” czyli oznaczenia wykorzystywanego utworu. Aksjologiczną przesłanką instytucji dozwolonego użytku jest przekonanie, że obok uzasadnionego indywidualnego interesu twórcy w korzystaniu z utworu zarówno w wymia-

² Ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst pierwotny: Dz.U. z 1994 r., tekst pierwotny: Dz.U. z 1994 r., nr 24, poz. 83; tekst ujednolicony: Dz.U. z 2021 r., poz. 1062).

³ J. Barta i R. Markiewicz definiują prawo do rozporządzania utworem jako „wszystkie postacie czynności prawnych podmiotu autorskich praw majątkowych, na podstawie których inny podmiot uzyskuje – na określonych warunkach – kompetencję do korzystania z utworu”. Por. J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2016, s. 171–172.

⁴ Na temat pojęcia „pól eksploatacji utworu” por. M. Czajkowska-Dąbrowska, *Pola eksploatacji utworów czyli o dezintegracji pojęcia*, [w:] *Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi*, A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc (red.), Warszawa 2013, s. 173–175. Warto podkreślić, że autorskie prawo majątkowe obejmuje również przyszłe pola eksploatacji utworu, kreowane w następstwie postępu techniki.

⁵ W myśl art. 6 ust. 1 pkt 3 pr. aut. za rozpowszechniony należy uznać utwór, który za zezwoleniem twórcy został w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie.

rze osobistym jak i majątkowym, istnieje uzasadniony interes społeczny. Legitymuje on – zrównoważone z prawami twórcy – korzystanie z utworu przez uprawnione do dozwolonego użytku podmioty w celach poznawczych czy użytecznych, a to – dla pozyskiwania informacji, w celach edukacyjnych i badawczych oraz w innych celach determinowanych przez szerszy interes publiczny⁶.

Korzystanie z utworów w ramach dozwolonego użytku odnosi się do utworów już uprzednio rozpowszechnionych zgodnie z dyspozycjami twórcy (podmiotu uprawnionego przez twórcę)⁷. Twórca zachowuje nadal swe prawo dysponowania utworem; może korzystać z pełni autorskich praw osobistych i majątkowych⁸. Nadto korzysta z niezbywalnego prawa do wynagrodzenia ze środków pochodzących od producentów i importerów sprzedanych urządzeń i nośników służących rozpowszechnianiu utworów (zgodnie z art. 20 i 20¹ pr. aut.)⁹. Korzystanie z utworu przez podmioty uprawnione do dozwolonego użytku ma charakter paralelny oraz akcesoryjny względem korzystania z utworu przez twórcę. Następuje po spełnieniu przesłanek dozwolonego użytku i w ściśle określonych prawnie ramach. Zgodnie z unormowaniem art. 35 pr. aut. dozwolony użytek „nie może naruszać normalnego korzystania z utworu” (co określa się jako zasadę lojalności wobec twórcy), jak też „godzić w słuszne interesy twórcy” (co stanowi treść zasady poszanowania praw twórcy)¹⁰.

2. Systematyka art. 25 pr. aut. a ponowne rozpowszechnianie utworów w całości w ramach dozwolonego użytku

Pojęcia „normalnego korzystania z utworu”, a także – „słusznego interesu twórcy” są określeniami poddawanyymi zróżnicowanym interpretacjom. Interpre-

⁶ Por. S. Nerisson, R. Hilty, *Balancing Copyright- A Survey of National Approaches*, Berlin 2012, s. 16–18.

⁷ Art. 6 pr. aut. posługuje się dwoma pojęciami: „utworu opublikowanego” oraz „utworu rozpowszechnionego”. Utworem opublikowanym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy został zwielokrotniony i którego egzemplarze zostały udostępnione publicznie. Utworem rozpowszechnionym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy został w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie. W obu przypadkach istotne jest zezwolenie twórcy.

⁸ J. Marcinkowska, *Dozwolony użytek w prawie autorskim. Podstawowe zagadnienia*, Kraków 2004, s. 133.

⁹ Wynagrodzenie to jest wypłacane za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi oraz prawami pokrewnymi, co wynika z dyspozycji art. 20 pr. aut., autorom, artystom-wykonawcom oraz producentom wideogramów.

¹⁰ Wymogi te stanowią nawiązanie do tzw. trójstopniowego testu warunkującego korzystanie z utworu bez zgody twórcy w ramach dozwolonego użytku. Krytyczne uwagi na temat tego testu w ujęciu art. 35 pr. aut. J. Barta, R. Markiewicz, *Trójstopniowy test z art. 35 pr. aut.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 2009, nr 4 (106), s. 5–16.

tacje te można usystematyzować w dwóch grupach. Pierwsza przyjmuje założenie, że twórcy przysługuje każda postać dochodu i korzyści generowanych przez jakiegokolwiek korzystanie z dzieła. Uzyskiwanie korzyści (a nawet dochodu) przez korzystających z dozwolonego użytku wykracza poza granice „normalnego korzystania z utworu” i z takim korzystaniem koliduje¹¹. Interpretacja ta prowadzi w praktyce do zawężenia ram dozwolonego użytku, a nawet do przypadków wyłączenia korzystania z utworu w granicach dozwolonego użytku bądź do zobowiązania korzystających do wypłaty wynagrodzenia. Interpretacja druga oscyluje wokół poglądu, że dozwolony użytek jest możliwy, o ile działania w ramach dozwolonego użytku nie wpływają zasadniczo na interesy i dochód twórcy (podmiotu uprawnionego). Dotyczy sytuacji, gdy korzystanie z dozwolonego użytku nie jest związane z uzyskiwaniem jakiegokolwiek dochodu, jakkolwiek przynosi inne korzyści beneficjentom dozwolonego użytku (np. poszerzając ich zasób informacji, służąc uzyskaniu wykształcenia czy niezarobkowej działalności badawczej).

Art. 25 pr. aut. – w aktualnym brzmieniu – mieści wyliczenie tych kategorii utworów, w stosunku do których przepis ustawy dopuszcza ponowne rozpowszechnienie uprzednio rozpowszechnionych utworów, w ramach dozwolonego użytku, tj. bez zezwolenia (zgody) twórcy¹². Rozpowszechnienie ponowne, o którym traktuje art. 25, musi być poprzedzone publicznym udostępnieniem utworu za zezwoleniem twórcy, tj. na warunkach określonych w art. 6 ust. 1 pkt 3 pr. aut. Przepis art. 25 pr. aut. reguluje te spośród ponownych rozpowszechnień, które – zgodnie z literalnym ujęciem – dokonują się za pośrednictwem prasy, radia oraz telewizji.

Enumeratywne wskazanie tych trzech mediów postrzegane jest w piśmiennictwie w sposób niejednorodny. Wykładnia rygorystyczna, bazująca na literalnym odczytaniu unormowań art. 25 ust. 1, ogranicza dopuszczalność ponownego rozpowszechniania utworu jedynie do przekazu prasowego, radiowego i telewizyjnego¹³. Wykładnia systemowa, biorąc pod uwagę także unormowanie art. 25 ust. 4, nakazującego odpowiednie stosowanie art. 25 ust. 1–3 do publicznego udostępniania utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w czasie przez siebie wybranym, dopuszcza ponowne rozpowszechnienia utworu także w innych mediach masowego komunikowania się¹⁴.

W szczególności dotyczy to Internetu, który spełnia wskazane w art. 25 ust. 4 parametry udostępniania, a nadto daje możliwość rozpowszechniania nie tylko tekstu, ale także dźwięku i obrazu (co poszerza krąg utworów podlegających roz-

¹¹ J. Barta, R. Markiewicz, *Trójstopniowy test...*, s. 14.

¹² W doktrynie prawa autorskiego sytuacje takie określane są mianem „licencji ustawowej”. Por. J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, op. cit., s. 192.

¹³ E. Traple, [w:] J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Cwiakalski, K. Felchner, R. Markiewicz, E. Traple, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2011, s. 259.

¹⁴ Por. A. Grzebiok-Horosz, *Dozwolony użytek utworu w celach informacyjnych*, „Rocznik Prasoznawczy” 2012, nr 6, s. 121.

powszechnieniu i zakres percepcji utworów). Upowszechnienie internetowych wydań gazet i periodyków oraz szerokie rozumienie pojęcia „prasy” na gruncie art. 7 ust. 2 prawa prasowego¹⁵ (a w szczególności uznanie za prasę „wszelkich istniejących i powstających w wyniku postępu technicznego środków masowego przekazywania” zaciera w tym zakresie granice pomiędzy przekazem prasowym (rozumianym tradycyjnie) a przekazem elektronicznym, w tym: internetowym¹⁶).

Ponowne rozpowszechnienie utworu jako całości w ramach dozwolonego użytku nasuwa pytanie o poszanowanie praw twórcy i jego „słusznym interesów”. Dotyczy to zarówno zakresu zainteresowania utworem, który – przy przekazie prasowym, radiowym bądź telewizyjnym (przy literalnym odczytaniu tekstu art. 25 ust. 1) – może być szerszy niż w przypadku rozpowszechnienia pierwotnego, jak i wpływu takiej sytuacji na dochody twórcy. Ustawodawca dostrzegł zagrożenie, zwłaszcza w odniesieniu do dochodów uprawnionych. Uznał, iż konieczne było zrekompensowanie twórcom potencjalnego uszczerbku tychże. Służy temu przyznanie twórcom prawa do wynagrodzenia uiszczanego przez korzystających w ramach dozwolonego użytku z ponowne rozpowszechnianych artykułów, aktualnych wypowiedzi i fotografii reporterskich¹⁷. Wynagrodzenie to może być uiszczane bezpośrednio twórcy, podmiotowi przezeń uprawnionemu lub organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

¹⁵ Zgodnie z definicją ustawową, zawartą w art. 7 ust. 2 prawa prasowego „prasa oznacza publikacje periodyczne, które nie tworzą zamkniętej całości, ukazujące się nie rzadziej niż raz do roku, opatrzone stałym tytułem albo nazwą, numerem bieżącym i datą” (Wymóg ten nie występuje przy agencyjnych serwisach informacyjnych – przyp. mój – M.G.). W szczególności prasą są „dzienniki i czasopisma, serwisy agencyjne, stałe przekazy teleksowe, biuletyny, programy radiowe i telewizyjne oraz kroniki filmowe”. Prasa są także – o czym już wspomniano – „wszelkie istniejące i powstające w wyniku postępu technicznego środki masowego przekazywania, w tym także rozgłosnie i radiowęzły zakładowe”.

¹⁶ Ze względu na wskazywaną niejasność regulacji art. 25 ust. 4 pr. aut. można spierać się co do zakresu podmiotów objętych uprawnieniem w nim wskazanym. W doktrynie spotkać można pogląd, że uprawnienia te przysługują tzw. prasie internetowej, a więc prasie „profesjonalnej” – w rozumieniu art. 7 ust. 2 pkt 1 pr. pras. – która jako narzędzie przekazywania swoich treści wykorzystuje akcesoryjnie albo wyłącznie przekaz elektroniczny (Internet). Zwolennicy tego poglądu wskazują przy tym, iż przepis art. 25 pr. aut. realizuje przy tym cele wskazane w Dyrektywie 2001/29/WE. Spotkać się można także z poglądami bardziej liberalnymi, wskazującymi, iż przepis ten wprowadza licencję na generalną eksploatację utworów w Internecie, pod warunkiem prowadzenia jej w celach informacyjnych. Według takiego myślenia podmiotami korzystającymi z utworów wskazanych w art. 25 ust. 1 pr. aut nie musiałyby być podmioty stanowiące prasę zgodnie z jej definicją legalną stanowiącą Prawem prasowym. Byłoby to także zgodne z pojawiającymi się poglądami na temat konieczności rozszerzania znaczenia pojęcia „prasa”. Por. E. Nowińska, [w:] *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, [w:] *Ustawy autorskie. Komentarze*, t. 1, R. Markiewicz (red.), Warszawa 2021, art. 25. Por. J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, 2013, 2016, LEX 2016. Por. B. Błońska, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, W. Machała, R.M. Sarbiński (red.), Warszawa 2019, art. 25.

¹⁷ O tym, że twórcy przysługuje takie prawo, stanowi art. 25 ust. 2 pr. aut.

Z punktu widzenia zakresu, w jakim utwór jest rozpowszechniany ponownie – w celach informacyjnych – w ramach dozwolonego użytku z art. 25 pr. aut. – wydzielić trzeba dwa przedziały.

Przedział pierwszy obejmuje przypadki dopuszczenia do ponownego rozpowszechniania wyliczonych kategorii utworów w całości. Dotyczy to następujących kategorii utworów:

- sprawozdań o aktualnych wydarzeniach – art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. a;
- artykułów na aktualne tematy polityczne, gospodarcze lub religijne (o ile nie zostało wyraźnie zastrzeżone, że ich dalsze rozpowszechnianie jest zabronione) – art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. b;
- aktualnych wypowiedzi i fotografii reporterskich – art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. c.

Okolicznością, która dotyczy materiałów zaliczonych do pierwszego przedziału, jest powiązanie ponownej publikacji utworu z przypisaniem autorowi prawa do wynagrodzenia¹⁸. Prawo takie przysługuje w razie publikacji artykułów, wypowiedzi oraz fotografii reporterskich. Ustawodawca uznał bowiem, iż ponowne rozpowszechnienie utworu w ramach dozwolonego użytku wychodzi naprzeciw społecznemu zapotrzebowaniu, ale może wywrzeć niekorzystny wpływ zmniejszający dochody i korzyści autora.

Przedział drugi obejmuje :

- krótkie wyciągi ze sprawozdań i artykułów, o których mowa w pkt 1 lit. a i b – art. 25 ust. 1 pkt 2;
- przeglądy publikacji i utworów rozpowszechnionych – art. 25 ust. 1 pkt 3;
- krótkie streszczenia rozpowszechnionych utworów – art. 25 ust. 1 pkt 5.

We wszystkich wymienionych w drugim przedziale przypadkach ponownemu rozpowszechnieniu poddawany jest nie cały utwór, ale materiał informacyjny o utworze. Materiał ten stanowi prezentację wybranych segmentów utworu (w przypadku wyciągów) albo też wybrane informacje o utworze (w przypadku przeglądów) czy też o integralnie postrzeganej treści utworu (w przypadku streszczeń). Rozpowszechnienie materiału informacyjnego nie jest zatem repliką rozpowszechnienia samego utworu.

Ustawodawca wyraźnie deklaruje, iż wskazane tu ponowne rozpowszechnienia utworu lub rozpowszechnienie materiału o utworze mają służyć celom informacyjnym. W przypadkach ponownej publikacji sprawozdań o aktualnych wydarzeniach oraz fotografii reporterskich celem informacyjnym o newralgicznym znaczeniu jest utrwalenie (i pogłębienie) informacji o samych wydarzeniach, których sprawozdania i fotografie dotyczą. Ujęcie sprawozdania czy fotografii może ujawniać stosunek ich autorów do relacjonowanych wydarzeń tylko pośrednio. Nie wyklucza to oddziaływania na świadomość odbiorców poprzez dobór elementów wyeksponowanych w sprawozdaniu lub skupieniu uwagi na segmencie wydarzenia uwiecznionym na fotografii. Natomiast ponowne udostępnienie

¹⁸ Odpowiednią regulację zawiera art. 25 ust. 2 pr. aut.

w prasie, radiu i telewizji artykułów oraz aktualnych wypowiedzi ma – z reguły – służyć informacji o postrzeganiu (odbiorze) relacjonowanych wydarzeń oraz o ich ocenach przez autorów artykułów i wypowiedzi. Podstawową materią informacji są zatem poglądy autorów. Warstwa faktograficzna stanowi punkt odniesienia dla ujawnionych ocen i komentarzy.

W przypadku wyciągów ze sprawozdań i artykułów (zaliczonych do drugiego przedziału) autor wyciągu ma sposobność do ukierunkowania uwagi potencjalnych odbiorców (czytelników, słuchaczy czy telewidzów) zarówno na element samych wydarzeń (przy sprawozdaniach) bądź na określone poglądy i oceny (zawarte w artykułach). Pośrednio zatem może przyczynić się tak do ugruntowania informacji o samych wydarzeniach, jak i o ich postrzeganiu przez autorów artykułów. Sporządzając wyciąg, nie tworzy natomiast nowych treści i posługuje się utworem już istniejącym. Przy przeglądach publikacji i utworów następuje rozpowszechnienie informacji o zaistnieniu tych utworów (publikacji), miejscu i czasie ich pierwotnego udostępnienia oraz o ich treści. Streszczenia stanowią przybliżenie samej treści, jakkolwiek autor streszczenia dysponuje sporą swobodą w dokonywaniu selekcji przekazu (także ze względu na ustawowy wymóg, by streszczenia były „krótkie”).

W odniesieniu do artykułów ustawa wskazuje, że dotyczyć one powinny „aktualnych tematów”. Przedmiotem regulacji w art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. c czyni „aktualne wypowiedzi”.

W. Machała wyraził pogląd, że „aktualna wypowiedź” z art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy to wypowiedź będąca „osobnym materiałem prasowym”¹⁹. Wydaje się że jest to ujęcie nader restrykcyjne. Nie ma wystarczającego powodu, by odmówić cech wypowiedzi komentarzowi umieszczonemu w sprawozdaniu dotyczącemu aktualnych wydarzeń, jeśli jednocześnie uznamy, że wypowiedzią jest odnosząca się do faktów lub problemu ocena wyrażona przez autora. Możliwość oddzielenia części ocennej (tj. stanowiącej wypowiedź) od relacyjnej sprawozdania nadaje wypowiedzi cechę odrębności, mimo że stanowi ona materialnie część sprawozdania. Do wypowiedzi nie odnoszą się – warto podkreślić – ograniczenia tematyczne (do sfery polityki, gospodarki lub religii). W mocy pozostaje nadal wymóg, by wypowiedź była już udostępniona za zgodą wypowiadającego (a zatem, by jej ponowne rozpowszechnienie następowało po rozpowszechnieniu pierwotnym)²⁰.

¹⁹ W. Machała, op. cit., s. 15.

²⁰ G. Pacek do kategorii wypowiedzi zalicza: „wiadomość prasową (rozbudowaną notatkę), infografię (informację ilustrowaną fotografią), infografikę (mapy, tabele, wykresy), zapowiedź [oraz] faits divers”, nie zawierając w tym pojęciu typowego sprawozdania (a więc sprawozdania bez dodatkowo zawartego w nim komentarza); Por. G. Pacek, [w:] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, A. Michalak (red.), Warszawa 2019. P. Ślęzak jako wypowiedź wskazuje: „komunikat językowy lub minimalną jednostką językową tekstu, która przybiera postać pojedynczego zdania lub zbioru takich zdań”. Por. P. Ślęzak, *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, Warszawa 2017.

Jakkolwiek informacyjny cel ponownego rozpowszechniania utworu kojarzy się z wymogiem „aktualności”, to samo to określenie dotyczy nieco zróżnicowanych jej aspektów. W przypadku sprawozdań, aktualność odniesiona została w ustawie do relacjonowanych wydarzeń. Chodzi o wydarzenia pozostające w związku z „teraźniejszością”, będące nadal w polu społecznego zainteresowania. W przypadku artykułów wymóg aktualności – w tym samym rozumieniu – dotyczy tematyki artykułów. Aktualna może być także tematyka odnosząca się do wydarzeń z przeszłości, o ile ona jest przedmiotem teraźniejszego zainteresowania. Natomiast w odniesieniu do wypowiedzi aktualność odniesiona została do czasu ich formułowania i pozostawania w dalszym ciągu w polu uwagi. Wypowiedzi przeszłe i zapomniane (nieobecne w świadomości) nie mogą aspirować do miana „aktualnych wypowiedzi”.

Jest kwestią do dyskusji, w jakim zakresie określenie fotografii przymiotnikiem „reporterskie” koreluje z ich aktualnością. R.M. Sarbiński definiuje fotografię reporterską jako „przedstawiającą autentyczny obraz uchwyconego «na gorąco» rzeczywistego zdarzenia”²¹. Określenie to wskazuje – co zresztą odpowiada naturze fotografowania – na jednoczesność trwania zdarzenia i dokonywania jego fotograficznego utrwalenia. Fotografia reporterska może odnosić się do zdarzeń przeszłych, występujących w momencie ich fotograficznego odwzorowania.

Elementem sporu może być to, czy fraza „aktualne wypowiedzi i fotografie reporterskie” (zawarta w art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. c) interpretowana być winna z odniesieniem przymiotnika „aktualne” tak do wypowiedzi, jak i do fotografii reporterskich, czy tylko do wypowiedzi. Redakcja art. 25 ust. 1 pkt 1 c: użycie spójnika „i” pomiędzy „aktualnymi wypowiedziami” a „fotografiami reporterskimi” uzasadnia stwierdzenie koniunkcji pomiędzy „aktualnymi wypowiedziami” i „fotografiami reporterskimi”. Mimo to za objęciem wymogiem aktualności także fotografii reporterskich opowiedziała się zwłaszcza E. Traple²², a ponadto S. Stanisławska-Kloc²³ i R.M. Sarbiński. W. Machała dopuszcza natomiast wykładnię, iż wymóg aktualności odnosi się jedynie do wypowiedzi, podczas gdy w przypadku fotografii podstawą dozwolonego użytku jest – jako taki – ich reporterski charakter. Ustalenie intencji ustawodawcy towarzyszących ujęciu omawianej regulacji wymagałoby studiów nad dokumentami obrazującymi przebieg prac legislacyjnych.

Przyjęcie poglądu akcentującego utrwalanie na fotografiach reporterskich wydarzeń uchwyconych – wedle R.M. Sarbińskiego – «na gorąco» przenosi ak-

²¹ R.M. Sarbiński, *Fotografia reporterska w prawie autorskim – pojęcie, przesłanki i ewolucja uregulowania*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2002, nr 1, s. 14.

²² E. Traple, [w:] J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Cwiakalski, K. Felchner, R. Markiewicz, E. Traple, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 1995, s. 257.

²³ S. Stanisławska-Kloc, [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, D. Flisak (red.), Warszawa 2014, s. 389.

cent aktualności na moment fotografowania wydarzeń. Z natury swej utrwalony na fotografii segment wydarzeń staje się po wykonaniu fotografii i w momencie jej rozpowszechniania, a zwłaszcza późniejszego rozpowszechniania ponownego, elementem przeszłości (poza przypadkami jednoczesnego fotografowania i nadawania przekazu np. telewizyjnego). Łatwiej stwierdzić aktualność odpowiedzieć w przypadku wypowiedzi. Aktualna wypowiedź towarzyszy wydarzeniom „działającym się” bądź nadal pozostającym w kręgu zainteresowania odbiorców wypowiedzi. Natomiast ustalenie aktualnego zainteresowania fotografią (reporterską) może być nieco trudniejsze. Trudno przesądzić, czy zainteresowanie to dotyczy samej fotografii czy też wydarzenia (epizodu) uwiecznionego na fotografii. Bliskie czasowo rozpowszechnianiu pierwotnemu rozpowszechnienie ponowne w ramach dozwolonego użytku i przy sięgnięciu po przekaz prasowy, radiowy lub telewizyjny może ponadto godzić w słusne interesy twórcy. W tym zakresie kolidować też może z ograniczeniami dozwolonego użytku ustanowionymi w art. 35 pr. aut. Nieuzasadnionemu uszczerbkowi interesów twórcy ma zapobiec przyznanie mu prawa do wynagrodzenia.

W odniesieniu do artykułów ustawa (w art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. b) ogranicza dozwolony użytek biorąc pod uwagę tematykę artykułu. Zezwala na ponowne rozpowszechnianie artykułów „na aktualne tematy polityczne, gospodarcze lub religijne”. Ograniczenie to ma podwójny wymiar. Odnosi się bowiem tak do profilu merytorycznego artykułów jak i do wskazania, że chodzi o artykuły podejmujące w wyznaczonym tematyką zakresie „aktualne tematy”. Rygorystyczna interpretacja pozostawia poza zakresem dozwolonego użytku artykuły o tematyce „mieszanej”, np. podejmujące zarówno wątek polityczny jak i społeczny czy też z pogranicza kultury i religii.

W praktyce trudno pogodzić się z tak rygorystycznym podejściem. Należy zatem przyjąć, że sama obecność wątku politycznego, gospodarczego bądź religijnego – paralelnie z innymi wątkami – uzasadnia zastosowanie dozwolonego użytku. Przesłanką takiego stanowiska (zajętego również przez W. Machałę²⁴), jest samo stwierdzenie obecności tematyki, na którą wskazuje analizowany przepis ustawy. Wydaje się jednak, iż przy tak zliberalizowanym ujęciu wątek polityczny, gospodarczy bądź religijny nie może pozostawać wątkiem wyłącznie marginalnym w relacji do innej tematyki artykułu. Przyjęcie bardziej liberalnego podejścia prowadziłoby do pozbawienia ustawowych określeń profilu tematycznego artykułów ich praktycznego znaczenia i w pewnym zakresie stanowiło wykładnię *contra legem*. Inną sprawą jest zasadność poczynionych przez ustawodawcę ograniczeń, w warunkach częstego splatania się tematyki politycznej i gospodarczej ze społeczną, zaś religijnej – z kwestiami obyczajowymi i sferą kultury (zwłaszcza duchowej). Postulaty korekty ograniczeń rozpatrywać należy w konwencji wniosków *de lege ferenda*.

²⁴ W. Machała, op. cit., s. 14.

Do rozważenia pozostaje też wymóg aktualności tematyki artykułów. Stylizacja adekwatnego fragmentu art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. b sugeruje, że wymóg ten odnosi się do momentu tworzenia artykułu, jego opracowywania i – ewentualnie pierwotnej publikacji. *A contrario*, przepis ten nie obejmuje artykułów, których tematyka zatraciła już cechę aktualności, tj. trwającego zainteresowania opinii publicznej, zwłaszcza kręgu potencjalnych czytelników (oraz innych odbiorców) artykułu. Nie wchodzi w grę artykuły, które od swego pierwotnej publikacji nie podejmowały tematyki aktualnej, tj. tematyki zakotwiczonej w bieżących wydarzeniach, pozostającej w kręgu zainteresowania społecznego czy środowiskowego.

Rozpowszechnienie ponowne może następować, kiedy zainteresowanie już wygasło. Intencją ponownie rozpowszechniającego artykuł (np. redakcji gazety lub periodyku czy nadawcy radiowego lub telewizyjnego i twórców elektronicznego przekazu) może być przywrócenie zainteresowania odbiorców tematyką wcześniej udostępnionego artykułu lub samym tym artykułem (wyrażonymi tam poglądami). W momencie podejmowania decyzji o ponownym rozpowszechnieniu pierwiastek aktualności nie musi być zatem ugruntowany. Jego wystąpienie może stanowić efekt ponownego udostępnienia artykułu. Inna interpretacja prowadzi bowiem do niemającego uzasadnień poglądu, iż autor artykułu miał dar przewidywania trwającej aktualności tematyki także w nieznanym mu przecież momencie ponownego rozpowszechniania artykułu.

W odniesieniu do artykułów ustawa przewiduje możliwość zastrzeżeń, że ich dalsze rozpowszechnianie (a więc i ponowne rozpowszechnianie w ramach dozwolonego użytku) jest niedopuszczalne. Prawo do poczynienia takiego zastrzeżenia nie dotyczy innych materiałów (utworów) objętych dozwolonym użytkowaniem z art. 25 (sprawozdań, wypowiedzi, fotografii reporterskich). W. Machała podaje w wątpliwość praktyczną skuteczność tego typu zastrzeżeń. Akcentuje, że musiałyby one jednoznacznie zakazywać dalszego rozpowszechniania konkretnego artykułu, być złożone przez uprawnionego do korzystania z autorskich praw majątkowych do artykułu (może nim być wydawca uprawniony w tym zakresie²⁵ przez autora artykułu lub sam autor – w odniesieniu do artykułu stanowiącego wyodrębnioną część składową periodycznej publikacji zbiorowej)²⁶. Tymczasem zastrzeżenia tego typu, umieszczane w stopce redakcyjnej periodyku lub w regulaminach serwisu, nie odnoszą się z reguły zastrzeżeń do konkretnych artykułów, ale obejmują nimi wszystkie materiały zamieszczone w danym wydaniu gazety, czasopisma lub serwisu²⁷.

²⁵ Zgodnie z art. 41 ust. 2 pr. aut. umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych mieści pola eksploatacji utworu wyraźnie w niej wymienione.

²⁶ W. Machała, op. cit., s. 14–15.

²⁷ Ibidem, s. 14.

3. Dozwolony użytek informacyjny poprzez ponowne rozpowszechnianie fragmentów utworu lub informacji o utworach

W odróżnieniu od materiałów wyliczonych w art. 25 ust. 1 pkt 1, w pkt 2, 3 i 5 uregulowany został dozwolony użytek polegający na ponownym rozpowszechnianiu wybranych fragmentów rozpowszechnionego utworu lub materiałów zawierających tylko skróconą informację o utworze. Materiałami pierwszego rodzaju są „krótkie wyciągi ze sprawozdań i artykułów”, o których mowa w pkt 1 lit. b i c”. Do materiałów informujących o utworze należą przeglądy publikacji i utworów rozpowszechnionych oraz krótkie streszczenia rozpowszechnionych utworów. Ustawodawca dwukrotnie akcentuje wymóg „krótkości” materiałów, jakich dotyczy dozwolony użytek pod postacią ponownego rozpowszechnienia w prasie, radiu lub telewizji. Zakłada, że rozmiar i czas ponownego udostępnienia będzie skromniejszy, niż rozmiar i czas wymagany dla pełnej prezentacji utworu pojmowanego integralnie. Koresponduje to z wymogami obiegu informacji, w którym skrócenie czasu informowania stanowi wartość samoistną: pozwala zaspokoić podstawowe potrzeby pozyskania informacji, a wygospodarowaną rezerwę czasu poświęcić na inne cele.

Ustawodawca akcentuje, i to w dwóch sytuacjach, wymóg „krótkości” materiału informującego. Czyni to w odniesieniu do „wyciągów ze sprawozdań i artykułów”, jak i w odniesieniu do streszczeń. Można poddać refleksji *ratio legis* tego wymogu. W przypadku wyciągów chodziło najpewniej o wykluczenie prób obejścia – z wykorzystaniem dozwolonego użytku – zakazu rozpowszechniania bez zgody twórcy całościowej prezentacji utworu, w sposób konkurencyjny dla rozpowszechnień pierwotnych za zezwoleniem autora. Gdyby bowiem ustawodawca nie wprowadził wymogu „krótkości”, autor wyciągu dysponowałby swobodą niemal pełnego powielenia utworu i jego rozpowszechnienia w tej postaci za pośrednictwem prasy czy mediów elektronicznych. Rezonans przekazu mógłby wykroczyć poza odbiór rozpowszechnienia pierwotnego, co jednoznacznie kolidowałoby z „normalnym korzystaniem z utworu”, przynosząc uszczerbek słusznym interesom twórcy.

Jednakowe potraktowanie wyciągów ze sprawozdań oraz wyciągów z artykułów wzbudza zastrzeżenia. Sprawozdania bowiem, jakkolwiek są wytworami intelektu sporządzającego sprawozdanie, mają w mniejszym stopniu charakter odautorski. Ich treść zdeterminowana jest przebiegiem wydarzeń i polega na zrelacjonowaniu tego przebiegu. Wkład „własny” sprawozdającego polega na selekcji wydarzeń relacjonowanych i kompozycji samej relacji. Sporządzenie wyciągu ze sprawozdania sprowadza się do wyboru fragmentów sprawozdania zamieszczanych w wyciągu; wymóg krótkości wyciągu potęguje znaczenie tej czynności. Artykuły natomiast bez wątpienia są efektem pracy twórczej; w ich ukształtowaniu samo podejście twórcy, jego przemyślenia są z reguły zindywidualizowane, korespondując z wiedzą, poglądami i osobowością autora.

Pojęciem, które wykazuje pewne podobieństwa do „przeglądu rozpowszechnionych utworów”, na co zwrócił uwagę W. Machała²⁸, jest pojęcie „przeglądu prasy”. Sposób, w jaki jest ono definiowane w typologii gatunków dziennikarskich jako: „seria cytatów, fragmentów lub streszczeń z najciekawszych materiałów publicystycznych i informacyjnych, zamieszczonych w innych gazetach lub czasopismach”²⁹ w zestawieniu z przepisami pr. aut. pozwala na zastosowanie pełnej analogii. Ustawa ta odrębnie reguluje kwestię dopuszczalności posługiwania się cytatem (w art. 29), odrębnie zaś – kwestię ponownego rozpowszechniania streszczeń (w art. 25 ust. 1 pkt 5). Nadto przepis o dozwolonym użytku dotyczący „przeglądów rozpowszechnionych utworów” odnosi się do wszystkich utworów³⁰, także książek, filmów i innych dzieł audiowizualnych, nie zaś – wyłącznie do materiałów prasowych. Wątpliwości budzi użycie w art. 25 ust. 1 pkt 3 zwrotu „przeglądy publikacji i utworów rozpowszechnionych” w ten sposób, że „publikacje” ujęte zostały osobno, choć koniunktywnie, z „utworami rozpowszechnionymi”. Brzmienie przepisu sugeruje, że „publikacje” stanowią odrębną grupę materiałów, nie będąc „utworami”. Tak postrzegane publikacje pozostają poza zasięgiem prawa autorskiego. Wchodzą one w zakres regulacji praw pokrewnych, z odniesieniem jej do materialnych nośników, na których zostały utrwalone. Taką wykładnię akceptuje autor przywołanego opracowania stwierdzając, że „dozwolonemu użytkownikowi podlegają rozpowszechnione publikacje stanowiące przedmiot praw pokrewnych niebędące utworami”³¹. Jako przykłady podaje wideogramy i nadania radiowe i telewizyjne. Za stanowiskiem tym przemawia również tekst komentowanego fragmentu art. 25 ust. 1 pr. aut. Nie ma pewności co do intencji ustawodawcy w sytuacji, w której wymienił obie kategorie materiałów w tym samym segmencie regulacji prawno-autorskiej.

Dyskusyjny jest status komentarzy, pochodzących od autora przeglądu publikacji i utworów. Nasuwa się pytanie, czy komentarz ten stanowi integralną część przeglądu i w takim charakterze był postrzegany przez formułujących przepis art. 25 ust. 1 pkt 3, czy też stanowi odrębny – choć przyczynkarski i powiązany – utwór, którego twórcą jest osoba sporządzająca przegląd i który swą naturą zbliża się do wypowiedzi. Opatrywanie przeglądu komentarzem nie jest atrybutem przeglądu, nadaje mu jednak charakter indywidualizowany, w wyższym stopniu autorski. Sformułowanie art. 25 ust. 1 pkt 3 nie daje wystarczających podstaw do rozdzielenia części sprawozdawczo-informacyjnej przeglądu od umieszczonego w nim komentarza. Intuicyjnie jednak da się odnotować odmiennność obu części.

W związku z ujęciem „przeglądu publikacji” w art. 25 ust. 1 pkt 3, pojawia się pytanie, czy przegląd taki może objąć całościowo materiały prasowe składa-

²⁸ Ibidem, s. 17.

²⁹ Por. K. Wolny-Zmorzyński, A. Kaliszewski, J. Snopek, W. Furman, *Prasowe gatunki dziennikarskie*, Warszawa 2014, s. 58.

³⁰ Tak E. Traple, [w:] J. Barta i in., *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych...*, s. 260.

³¹ W. Machała, op. cit., s. 18.

jące się na pełne wydanie określonego tytułu prasowego (oznaczonego datą i kolejnym numerem) i zbliżyć się objętością i zawartością do pierwotnego wydania. Wydaje się, iż użycie terminu „przegląd” nie pozwala na ponowne rozpowszechnienie pełnego wydania tytułu prasowego. Moja interpretacja, akcentująca posłużenie się pojęciem „przegląd”, odbiega nieco od stanowiska, jakie dopuszcza W. Machała³², pisząc, że „możliwa, a w świetle potrzeby zapewnienia dostępu do informacji, nawet wskazana jest wykładnia pojęcia publikacji, która dopuści ogłaszanie przeglądów zawierających materiały prasowe w całości”. Tego typu przedruk utworów (publikacji) oznaczany jest jako „antologia prasy” i przeznaczony jest przeważnie na użytek edukacyjny lub badawczy, w mniejszym stopniu zaś – służący celom informacyjnym. Nie ma zatem dostatecznego uzasadnienia dla traktowania antologii jako typowego przeglądu publikacji tym bardziej, że w art. 25 pr. aut. chodzi o „przeglądy publikacji” podlegające rozpowszechnieniu w prasie, radiu i telewizji. Dopuszczalne jest natomiast obejmowanie ramami przeglądu znacznych fragmentów zawartości różnych tytułów prasowych³³. Ustawa nie formułuje w odniesieniu do przeglądów publikacji wymogu „krótkości” przeglądu.

Przeglądów publikacji i utworów nie dotyczy ograniczenie zakresu ich tematyki do zagadnień politycznych, gospodarczych lub religijnych (odniesione tylko do rozpowszechnianych w całości artykułów na aktualne tematy) ani wymóg aktualności objętych przeglądem i ponownie rozpowszechnianych materiałów. Gdyby w ramach „przeglądu” dopuścić ponowne, a zarazem całościowe, rozpowszechnienie artykułów, bez ograniczenia ich tematyki oraz bez wymogu aktualności, to utrzymanie ograniczeń z art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. b straciłoby uzasadnienie. Wykładnia ta prowadziłaby do stwierdzenia niespójności regulacji i to w obrębie tego samego przepisu ustawy. W spornej kwestii zamieszczanie w przeglądach cytatów z objętych przeglądem utworów lub publikacji, na pierwszy plan wysunąć należy informacyjne ukierunkowanie przeglądu, co dopuszcza zamieszczenia nawet obszernych przytoczeń. Nie jest przy tym konieczne sięganie po inne jeszcze uzasadnienia dla zamieszczanych tam cytatów (przytoczeń), w tym do wskazanych w art. 29 celów cytatu takich, jak wyjaśnianie, polemika, analiza krytyczna lub naukowa. Tu stanowisko W. Machały³⁴ zasługuje na pełną aprobatę. Przeglądem publikacji lub utworów jest też typowe opracowanie bibliograficzne, informujące o autorach i tytułach utworów, dacie i miejscu publikacji oraz – ewentualnie – o tematyce prac. Bibliografia jest reprezentatywną postacią materiału informacyjnego o utworze. Ma ułatwiać uzyskanie podstawowych danych o istnieniu utworu, jego autorze (autorach), miejscu i czasie jego publikacji. Oznaczenie tytułem opracowania noszącego charakter przeglądu nie ma znaczenia rozstrzygającego. Decyduje w każdym przypadku zawartość i ujęcie opracowania.

³² Ibidem.

³³ Taki model przeglądu artykułów z różnych tytułów prasowych prezentuje tygodnik „Angora”.

³⁴ W. Machała, op. cit., s. 19.

4. Refleksje końcowe

W art. 25 ust. 1 pkt 5 ustawa dopuszcza ponowne rozpowszechnianie w ramach dozwolonego użytku (tzn. bez zgody autora) krótkich streszczeń jego utworów. Streszczenia z natury mają odwzorowywać treść utworu. Wydaje się, iż w zasadniczym zakresie odnoszą się do utworów, w których tworzywym narracji jest słowo. Forma streszczenia pozwala na posłużenie się przytoczeniami oryginalnych fragmentów utworu, jakkolwiek możliwość ta ogranicza ustawowy wymóg „krótkości” streszczenia. Powinno ono oddawać możliwie wiernie treść utworu, tym niemniej autor streszczenia zmuszony jest do selekcji elementów tej treści, co wynika z istoty streszczenia, a dodatkowo – z wymogu jego „krótkości”. Ujawnia się w tym obszarze informacyjny cel dokonywania streszczeń: dążenie do poinformowania w skrócie o treści utworu, przy zawężeniu miejsca i czasu, jakie byłyby niezbędne do zapoznania się z jego całością. Streszczenie przynosi podstawową orientację o utworze; w tym sensie nie powiela prezentacji jego całości. Nie „konkuruje” przeto z prezentacją całego utworu, choć zaspokoiwszy potrzebę uzyskania podstawowej orientacji, może prowadzić do uszczerbku w zainteresowaniu utworem w postaci oryginalnej. Streszczenie utworu może wystąpić jako element przeglądu publikacji i utworów już rozpowszechnionych. Zawsze jednak dotyczy danego utworu traktowanego odrębnie.

Ujęcie art. 25 pr. aut. cechuje kazuistyką. Przepis specyfikuje poszczególne rodzaje utworów, jakie mogą być przedmiotem dozwolonego użytku podmiotów trzecich, polegającego na ponownym rozpowszechnieniu utworu za pośrednictwem prasy, radia i telewizji, bez uprzedniego uzyskania zezwolenia twórcy i bez zawierania z nim umowy. Uprawnienie do dozwolonego użytku ustanawia sama ustawa, co pozwala traktować to upoważnienie jako licencję ustawową.

Ustawodawca respektuje ogólną zasadę korzystania z dozwolonego użytku, tj. powinność ujawnienia imienia i nazwiska autora utworu i jego oznaczenia (co wynika z ochrony praw autorskich osobistych) oraz powinność nienaruszania prawa do normalnego korzystania z utworu przez twórcę (uprawnionego) i nienaruszania jego słuszych interesów. Art. 25 ust. 1 ogranicza dozwolony użytek informacyjny do ponownego rozpowszechnienia już udostępnionego (w jakikolwiek sposób) utworu w prasie, radiu i telewizji. W odniesieniu do radia i telewizji należy mieć na uwadze wszystkie techniczne postacie działania tych mediów, a zatem telewizję kablową, naziemną i satelitarną oraz wszystkie postacie łączności radiowej. Szeroka i otwarta definicja prasy, zawarta w art. 7 ust. 2 pkt 1 prawa prasowego, pozwala na korzystanie z dozwolonego użytku w celach informacyjnych z bardzo wielu instrumentów komunikacji: od gazet i czasopism (w formie „papierowej” i internetowej), poprzez elektroniczne serwisy agencyjne, przekazy teleksowe, biuletyny, kroniki filmowe i wszelkie inne środki masowego komunikowania się powstałe w wyniku postępu technicznego upowszechniające publikacje periodyczne za pośrednictwem druku, wizji, fonii i in-

nych środków rozpowszechniania, z uwzględnieniem zespołów ludzi tworzących publikacje prasowe. Atrybutem prasy jest periodiczność ukazywania się kolejnych wydań publikacji oraz stały tytuł (nazwa) poszczególnych wydań. Uznanie publikacji za prasową dopuszcza dowolność technicznej formy utrwalania i przekazywania (rozpowszechniania) przekazu.

Bibliografia

- Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, 2013, 2016, LEX 2016.
- Barta J., Markiewicz R., *Trójstopniowy test z art. 35 pr. aut.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej”, 2009, nr 4 (106).
- Błońska B., *Komentarz do art. 25, [w:] Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, W. Machała, R.M. Sarbiński (red.), Warszawa 2019.
- Czajkowska-Dąbrowska M., *Pola eksploatacji utworów czyli o dezintegracji pojęcia, [w:] Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi* (red. A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc), Warszawa 2013.
- Drozdowicz K., *Komentarz do art. 7, [w:] Prawo prasowe. Komentarz*, M. Zaremba (red.), Warszawa 2018.
- Grzesiok-Horosz A., *Dozwolony użytek utworu w celach informacyjnych*, „Rocznik Prasoznawczy” 2012, nr 6.
- Machała W., *Dozwolony użytek informacyjny w prawie autorskim (uwagi dotyczące art. 25 ustawy)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 2016, nr 3 (133).
- Marcinkowska J., *Dozwolony użytek w prawie autorskim. Podstawowe zagadnienia*, Kraków 2004.
- Nerisson S., Hilty R., *Balancing Copyright- A Survey of National Approaches*, Berlin 2012.
- Nowińska E., *Komentarz do art. 25, [w:] Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, [w:] Ustawy autorskie. Komentarze*, t. 1, R. Markiewicz (red.), Warszawa 2021.
- Pacek G., [w:] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, A. Michalak (red.), Warszawa 2019.
- Sarbiński R.M., *Fotografia reporterska w prawie autorskim – pojęcie, przesłanki i ewolucja uregulowania*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2002, nr 1.
- Sobczak J., *Komentarz do art. 7, [w:] Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Stanisławska-Kloc S., [w:] D. Flisak (red.), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, Warszawa 2014.

- Ślęzak P., *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Traple E., [w:] J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkański, K. Felchner, R. Markiewicz, E. Traple, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 1995.
- Traple E., [w:] J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkański, K. Felchner, R. Markiewicz, E. Traple, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2011.
- Wolny-Zmorzyński K., Kaliszewski A., Snopek J., Furman W., *Prasowe gatunki dziennikarskie*, Warszawa 2014.

Akty prawne

- Ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst pierwotny: Dz.U. z 1994 r., tekst pierwotny: Dz.U. z 1994, Nr 24, poz. 83; tekst ujednolicony: Dz.U. z 2021 r., poz. 1062).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe., Dz.U. z 1984 r., nr 5, poz. 24 z późn. zm.
- Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, Dz.Urz.U.E.L Nr 167, s. 10.

Permissible Use of Protected Works for Informative Purposes (Reflections on the Article 25 of Polish Act on Copyright and Related Rights)

Summary

The institution of permissible use of protected works (fair use) for informative purposes is one of the exceptions provided for in the Polish Act on Copyright and Related Rights which stipulates the possibility to use the copyrighted work beyond the limits set by its author (copyright owner).

Regulated – above all – in art. 25 of the Copyright Act, it is intended to constitute the basis for the rapid dissemination of information, which is particularly important for the functioning of the information society.

The author presents the conditions under which the indicated legal institution can be used, problems resulting from its use and proposals for their resolution.

In his considerations, the author also returns to the earlier studies regarding the permissible use of protected works (fair use) for informative purposes, referring – in retrospect – to the previously expressed views on the functioning of the presented legal institution.

Keywords: Copyright; Intellectual Property; Permissible Use of Protected Works; Fair Use; Informative Purposes; Information Society.